

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (RP 240/2021 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört (distanskontakt)

- specialsakkunnig Joni Rehunen, social- och hälsovårdsministeriet
- förmånschef Filippa Nikkinen, Folkpensionsanstalten
- ekonomisk expert Heikki Taulu, Akava ry
- ledande expert Vesa Rantahalvari, Finlands näringsliv rf
- jurist Samppa Koskela, STTK rf
- chef för sociala frågor Pirjo Väänänen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- verksamhetsledare Aki Villman, Arbetslöshetskassornas Samorganisation rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT
- Företagarna i Finland rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om utkomstskydd för arbetslösa ändras temporärt. Enligt propositionen ska arbetslöshetsförmån betalas i form av grunddagpenning, inkomstrelaterad dagpenning eller arbetsmarknadsstöd för den självrisktid som föreläggs i samband med att utbetalningen av arbetslöshetsförmånen börjar. Dessutom föreslås det att jämkning av företagsinkomster ska kunna göras utifrån de uppgifter som förmånstagaren lämnat.

De föreslagna ändringarna är ett sätt att bemöta det behov av att stärka arbetstagarnas försörjning som följer av de begränsningsåtgärder som vidtagits för att bekämpa covid-19-epidemin.

Propositionen hänför sig till den första tillägsbudgetpropositionen för 2022.

Betänkande ShUB 39/2021 rd

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt och gälla till och med den 28 februari 2022. Ändringarna föreslås bli tillämpade från och med 1.1.2022.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

I propositionen föreslås det att arbetslöshetsförmån temporärt betalas också under självrisktiden för utkomstskyddet för arbetslösa. Dessutom föreslås det att inkomsterna vid jämkning av inkomst av företagsverksamhet ska bedömas på basis av sökandens egen anmälan, om det har skett en förändring i inkomsterna på grund av coronaepidemin. Ändringen som gäller jämkning av företagsinkomster hänför sig till en annan regeringsproposition (RP 239/2021 rd) som behandlas i riksdagen och där det föreslås att företagare trots fortsatt företagsverksamhet temporärt har rätt till arbetsmarknadsstöd, om arbetet på heltid har upphört eller inkomsterna har minskat på grund av coronaepidemin.

Motsvarande bestämmelser om utkomstskydd för arbetslösa i anslutning till coronaepidemin trädde i kraft i mars 2020 (RP 38/2020 rd, RSv 32/2020 rd) och deras giltighet har förlängts flera gånger. Bestämmelsen om betalning av utkomstskydd för arbetslösa under självrisktiden var i kraft fram till den 31 december 2020 och bestämmelsen om jämkning av företagareinkomster fram till den 30 november 2021.

Till skillnad från den reglering som gällde tidigare föreslås det i denna proposition inte att staten finansierar kostnaderna för de förmåner som betalas under självrisktiden, utan förmånerna finansieras enligt de allmänna principerna för finansiering av utkomstskyddet för arbetslösa, således med medel från sysselsättningsfonden, staten och arbetslöshetskassorna. Utöver de aktuella ändringarna föreslås inga sådana ändringar i fråga om underlättande av permitteringar som gällde år 2020 samtidigt med de temporära ändringarna i fråga om utkomstskyddet för arbetslösa (RP 26/2020 rd, RSv 15/2020 rd).

Utskottet anser att de föreslagna temporära bestämmelserna är motiverade under de exceptionella omständigheterna till följd av det nuvarande epidemiologiska läget och förordar att lagförslaget godkänns oförändrat. Genom de föreslagna ändringarna stärks arbetstagarnas utkomstskydd, som har försämrats till följd av de restriktionsåtgärder som vidtagits för att bekämpa coronaviruset. Dessutom betonar utskottet att självrisktiden inte i överensstämmelse med sitt syfte förhindrar att arbetslöshetsförmånerna inleds, om arbetslösheten eller permitteringen beror på restriktionsåtgärder.

Betalningen av förmånen under självrisktiden för utkomstskyddet för arbetslösa förbättrar förmånstagarnas ekonomiska ställning. Enligt konsekvensbedömningarna i regeringens proposition (s. 6) förbättras till exempel arbetslöshetsförmånen för permitterade som får inkomstrelaterad dagpenning med i genomsnitt 375 euro och för dem som får grunddagpenning eller arbetsmarknadsstöd med cirka 168 euro jämfört med en situation där självrisktiden tillämpas. De föreslagna ändringarna ökar utgifterna för utkomstskyddet för arbetslösa med uppskattningsvis cirka 10 miljoner euro. Statens andel ökar med cirka 5,6 miljoner euro, Sysselsättningsfondens andel med cirka 3,9 miljoner euro och arbetslöshetskassornas andel med 0,5 miljoner euro.

Betänkande ShUB 39/2021 rd

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt och ändringarna föreslås bli tillämpade retroaktivt från och med den 1 januari 2022. Den retroaktiva tillämpningen motiveras i propositionen med att den tryggar människors ekonomiska försörjning i samband med en exceptionell pandemi som har omfattande samhällsverkningar (s. 10). Utskottet betonar att retroaktiv tillämpning är exceptionellt när det gäller bestämmelser om socialskyddsförmåner, men anser dock att det är ändamålsenligt i detta sammanhang med beaktande av den snabba försämringen av epidemiläget och det snabba införandet av restriktionsåtgärder som vidtagits på grund av detta.

Utskottet konstaterar att de föreslagna bestämmelserna gäller under en exceptionellt kort tid, endast fram till den 28 februari 2022, och i utskottets sakkunnigutfrågning har det föreslagits en förlängning av giltighetstiden. Den korta giltighetstiden för bestämmelserna skapar osäkerhet för förmånstagarna och en eventuell förlängning av bestämmelserna belastar beslutsfattandet och verkställandet av förmånerna. Utskottet anser dock att en kort giltighetstid för bestämmelserna är motiverad med beaktande av osäkerheten om hur epidemisituationen utvecklas och de kostnader som undantagsbestämmelserna medför. Om epidemiläget kräver att de temporära bestämmelserna fortsätter, anser utskottet att det är viktigt att den relevanta propositionen lämnas så att det finns tillräckligt med tid för riksdagsbehandlingen och att det inte längre finns behov av retroaktiv lagstiftning.

Eftersom de föreslagna ändringarna tillämpas retroaktivt och gäller under en kort period, påpekar utskottet att de som verkställer bestämmelserna måste vara extra noga med att informera om ändringarna och tillhandahålla rådgivning för förmånstagarna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 240/2021 rd utan ändringar.

Betänkande ShUB 39/2021 rd

Helsingfors 25.1.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Markus Lohi cent
vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Pekka Aittakumpu cent
medlem Kim Berg sd
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Pia Kauma saml
medlem Noora Koponen gröna
medlem Aki Lindén sd
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Heidi Viljanen sd
medlem Sofia Virta gröna
ersättare Petri Huru saf.

Sekreterare var

utskottsråd Sanna Pekkarinen.

Betänkande ShUB 39/2021 rd
Reservation /saml, saf

Reservation

Motivering

Regeringen föreslår att lagen om utkomstskydd för arbetslösa ändras temporärt. Enligt propositionen ska arbetslöshetsförmån betalas i form av grunddagpenning, inkomstrelaterad dagpenning eller arbetsmarknadsstöd för den självrisktid som föreläggs i samband med att utbetalningen av arbetslöshetsförmånen börjar. Dessutom föreslås det att jämkning av företagsinkomster ska kunna göras utifrån de uppgifter som förmånstagaren lämnat.

Den föreslagna temporära ändringen är motiverad för att förbättra arbetstagarnas utkomst när de blir permitterade. En motsvarande ändring i lagen om utkomstskydd för arbetslösa gjordes den första coronavåren 2020.

År 2020, när de första coronarestriktionerna stängde restauranger och platser för hobbyutövning, kom man i trepartsavtalet överens om en snabbare möjlighet att permittera. Dessa två propositioner som lämnades under den första coronavåren, således ändringen av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (RP 38/2020 rd) och ändringen av arbetsavtalslagen (RP 26/2020 rd), ansågs då vara en lösning som på ett jämlikt sätt beaktar både arbetsgivarnas och arbetstagarnas svåra situation. I stället för de normala 14 dagarna var det möjligt att genomföra permittering inom fem dagar, men på motsvarande sätt fick arbetstagaren utkomstskydd för arbetslösa genast från början av permitteringen; karenstiden på fem dagar slopades alltså.

Nu har regeringen dock inte samtidigt med den aktuella ändringen av lagen om utkomstskydd för arbetslösa lämnat någon proposition med förslag till införande av snabbare permittering. Undantagsbestämmelser om permitteringar behövs för att undvika konkurser och för att arbetstagarna ska ha ett jobb att återvända till.

Förslaget avses träda i kraft så snart som möjligt och gälla till och med den 28 februari 2022. Ändringarna föreslås bli tillämpade från och med den 1 januari 2022. I propositionen bedöms det att osäkerheten i fråga om epidemilägets utveckling talar för att de undantag som föreslås i propositionen ska vara tidsbundna och korta.

Giltighetstiden är mycket kort med beaktande av att coronaläget i Finland för närvarande är allvarligt och Institutet för hälsa och välfärd bedömde den 18 januari 2022 att höjdpunkten på den nuvarande sjukdomssituationen kan infalla i månadsskiftet januari—februari. Det är därför osannolikt att situationen på arbetsmarknaden skulle ha återgått till en så normal situation före utgången av februari att det inte längre finns behov av åtgärder av det slag som föreslås i propositionen. Också i många yttranden framfördes åsikten att lagens giltighetstid bör förlängas. Giltighetstiden för den lag som nu stiftas bör därför förlängas till utgången av maj för att säkerställa att behovet av att förlänga bestämmelserna inte belastar beslutsfattandet och att situationen är mer förutsägbar för förmånstagarna om coronaläget skulle vara fortsatt svårt efter februari.

På basis av remissyttranden är det skäl att precisera propositionen i fråga om att slopandet av självrisken ska gälla endast situationer där arbetstagaren permitteras. Avsikten är att svara ut-

Betänkande ShUB 39/2021 rd
Reservation /saml, saf

tryckligen på kortvariga permitteringar som beror på en plötslig minskning av efterfrågan eller motsvarande på grund av coronan.

I propositionen föreslås det inte heller att staten ska finansiera kostnaderna för de förmåner som betalas för självrisktiden, på samma sätt som i den lagändring som godkändes tidigare. Nu föreslås det att förmånerna finansieras i enlighet med de allmänna principerna för finansiering av utkomstskyddet för arbetslösa, således med medel från Sysselsättningsfonden, staten och arbetslöshetskassorna. I flera yttranden har det lyfts fram att eftersom det är fråga om en lösning som staten ensidigt föreslår, bör de merkostnader som detta medför finansieras av staten.

Förslag

Vi föreslår

att lagförslaget godkänns enligt betänkandet men ikraftträdandebestämmelsen med följande ändring: (Reservationens ändringsförslag)

att riksdagen godkänner två uttalanden. (Reservationens förslag till uttalanden)

Reservationens ändringsförslag

Ikraftträdandebestämmelsen

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till den 31 maj 2022.

Bestämmelserna i 4 kap. 10 § tillämpas vid betalning av arbetslöshetsförmåner för ansökningsperioder som börjar den 1 januari 2022 eller därefter, dock senast den 31 maj 2022.

Bestämmelserna i 5 kap. 13 § och 7 kap. 10 § tillämpas på självrisktid vars första dag infaller den 1 januari 2022 eller därefter, men före den 1 juni 2022.

Reservationens förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder en proposition om snabbare permitteringar i enlighet med den tidigare proposition som godkändes 2020 (RP 26/2020 rd).

2. Riksdagen förutsätter att de merkostnader som propositionen medför ersätts genom statens försorg.

Betänkande ShUB 39/2021 rd
Reservation /saml, saf

Helsingfors 25.1.2022

Mia Laiho saml
Pia Kauma saml
Kaisa Juuso saf
Petri Huru saf